

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, НАУКОВІ ПІДХОДИ, ДОСВІД

*Матеріали
Усеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції
(м. Харків, 21 листопада 2024 рік)*

Міністерство освіти і науки України
Департамент науки і освіти
Харківської обласної державної (військової) адміністрації
Комунальний заклад
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, НАУКОВІ ПІДХОДИ, ДОСВІД

Матеріали
Усеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
(м. Харків, 21 листопада 2024 рік)

Харків
2024

УДК 37-051:174:[001.895+005.336.4]-043.86(062.552)

Ф 79

Редакційна колегія:

- Пономарьова Г. Ф.** – докторка педагогічних наук, професорка, заслужена працівниця народної освіти України, Почесна громадянка Харківської області, ректорка – голова;
- Степанець І. О.** – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності – заступник голови.

Члени редакційної колегії:

- Дмитренко К. А.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, учена секретарка;
- Купіна О. В.** – методистка;
- Полянчикова А. І.** – керівниця навчально-методичного відділу;
- Прокопенко А. О.** – докторка педагогічних наук, доцентка, завідувачка аспірантури та докторантури;
- Чала А. Г.** – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання;

Відповідальність за якість і достовірність матеріалів
несуть автори публікацій.

Ф 79 Формування і розвиток професійної культури фахівців у галузі освіти: виклики, наукові підходи, досвід : матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (21 листопада 2024 р., м. Харків) / за заг. ред. Г. Ф. Пономарьової; Комуніальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради [Електронне видання]. – Харків : ХГПА, 2024. – 621 с.

До матеріалів Усеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції включені доповіді науково-педагогічних і педагогічних працівників закладів вищої, загальної середньої та дошкільної освіти, аспірантів, здобувачів.

Тематика матеріалів збірника охоплює питання формування і розвитку професійної культури фахівців у галузі освіти, зокрема, як наукової проблеми; інтегративного феномена професійної освіти у підготовці сучасного педагога; ролі інноваційного освітнього середовища у ЗВО; впливу наукової роботи на професійний розвиток; значення професійної компетентності та академічної доброчесності; виховання педагога в умовах професіоналізації, а також особливостей впровадження особистісно орієнтованих технологій і моніторингу рівня сформованості професійної культури.

УДК 37-051:174:[001.895+005.336.4]-043.86(062.552)

© Харківська гуманітарно-педагогічна академія, 2024

У кінці заняття всі створені арт-об'єкти об'єднуються в спільну композицію «Креативне місто», яка відображатиме різноманіття поглядів учасників творчих груп на сучасний світ через мистецтво.

Підсумком діяльності, рефлексією, стає обмін учасників своїми враженнями від заняття. Доречними будуть такі запитання:

- Що стало найцікавішим для створення Вашого арт-об'єкту?
- Які матеріали здивували своєю функціональністю?
- Чи змінилося ваше сприйняття буденних речей після роботи над проектом «Креативне місто»?

Висновки. Ми розглянули можливості інтеграції принципів мистецтва постмодернізму в художньо-естетичній освіті молоді. Творчий потенціал посмодернізму здатний залучати юнацтво до сміливих експериментів з різними пластичними матеріалами та техніками зображення, сприяє активному розвитку критичного мислення, вводить у світ сучасних технологій, культури, мистецтва.

Список використаних джерел

1. Бріколаж URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник / уклад.: Н. Б. Ларіонова, Н. М. Стрельцова. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.
3. Критика постмодернізму URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Критика постмодернізму](https://uk.wikipedia.org/wiki/Критика_постмодернізму) (дата звернення: 15.10.2024).
4. Медіа-мистецтво URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 19.10.2024).
5. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 10.10.2024).
6. Характерні риси постмодернізму URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/30379/> (дата звернення: 10.02.2024).

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Адам'ян А. І., Адам'ян А. І.

Актуальність проблеми. Сучасний педагог стикається з новими викликами: цифровізацією освіти, підвищенням вимог до етичної поведінки, інклюзією. Професійна компетентність є ключовою для забезпечення якості освіти, відтак потребує постійного розвитку та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження акцентують увагу на важливості емоційного інтелекту (Гончар, Ковальчук, 2023), цифрових навичок (Кононенко, 2023) та етичної відповідальності педагога (Єременко, 2022) як складових професійної компетентності.

Мета дослідження. Проаналізувати основні складові професійної компетентності педагога як елементу його професійної культури та визначити шляхи їх розвитку в умовах сучасної освітньої системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система освіти перебуває на етапі трансформації, коли до педагогів висуваються нові вимоги, що охоплюють не лише їхні професійні знання, а й моральні та етичні якості. В умовах стрімкого розвитку технологій, підвищених очікувань від суспільства та постійних реформ у сфері освіти особлива увага приділяється професійній компетентності педагога як основному фактору, що забезпечує якість освітнього процесу. Професійна компетентність є невід'ємною частиною професійної культури, відображаючи здатність педагога успішно виконувати свої обов'язки в умовах змінного освітнього середовища.

Професійна компетентність педагога багатогранна і охоплює кілька ключових компонентів, які є основою для якісної педагогічної діяльності:

1. Предметні знання. Предметні знання педагога – це фундамент, на якому будується весь освітній процес. Педагог має не тільки володіти матеріалом, який викладає, але й постійно оновлювати свої знання відповідно до новітніх досліджень та досягнень у своїй галузі. Це передбачає глибоке розуміння наукових концепцій і теорій, а також здатність інтегрувати їх у навчальний процес таким чином, щоб зробити їх доступними для учнів. Важливою частиною предметних знань є також міждисциплінарний підхід, що дозволяє педагогу бачити взаємозв'язки між різними предметами і навчати учнів комплексному мисленню.

2. Педагогічні вміння та навички. Професійна компетентність педагога неможлива без наявності педагогічних умінь та навичок, які визначають його здатність організовувати навчальний процес, адаптуючи методи навчання під індивідуальні потреби учнів. Сюди належать:

- вміння планувати уроки з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також формулювати чіткі навчальні цілі;
- застосування інноваційних методів навчання, таких як проектне навчання, інтерактивні технології, гейміфікація, що сприяє залученню учнів до процесу та розвитку їхньої мотивації;
- вміння управляти класом: забезпечення дисципліни та конструктивного середовища для навчання є важливою частиною педагогічної діяльності;
- оцінювання навчальних досягнень: здатність об'єктивно оцінювати успіхи учнів та надавати конструктивний зворотний зв'язок також є важливою складовою педагогічної компетентності.

3. Емоційний інтелект. Емоційний інтелект педагога – це здатність розуміти, контролювати власні емоції та ефективно взаємодіяти з емоціями

учнів. Це вміння, яке дозволяє педагогу створювати позитивний емоційний клімат у класі, що є необхідною умовою для навчання та виховання. Здатність до емпатії – важливий компонент емоційного інтелекту. Педагог повинен не тільки розуміти емоційні стани учнів, але й підтримувати їх, допомагати долати труднощі, створюючи безпечне середовище для їхнього розвитку.

4. Етичні цінності та професійна відповідальність. Професійна етика та відповідальність педагога проявляються в його здатності діяти згідно з моральними принципами та етичними нормами. Це включає:

- повага до кожного учня, незалежно від його індивідуальних особливостей, соціального статусу чи успіхів у навчанні;
- толерантність та інклюзивність: педагог має бути прикладом для учнів у питаннях рівності, толерантності та справедливості;
- відповідальність за результат навчального процесу: педагог несе відповідальність за знання та навички, які отримують його учні, а також за їхній емоційний та соціальний розвиток.

5. Саморефлексія та професійний розвиток Професія педагога вимагає постійного вдосконалення та саморефлексії. Це означає, що педагог має регулярно аналізувати свою роботу, вивчати нові методики та практики, брати участь у тренінгах та курсах підвищення кваліфікації. Саморефлексія дозволяє педагогові виявляти слабкі сторони своєї професійної діяльності та вдосконалювати їх, що є важливим елементом його професійного розвитку. Це також включає здатність адаптуватися до змін у навчальних програмах та освітніх підходах, бути відкритим до нових технологій і методів навчання.

Професійна культура педагога включає морально-етичні цінності, соціальні норми та зразки поведінки, які визначають його професійну діяльність і взаємодію з учасниками освітнього процесу. Важливими складовими професійної культури є:

- Комунікативна культура. Педагог має вміти вибудовувати комунікацію на різних рівнях – з учнями, батьками, колегами, адміністрацією. Це включає як вербальну, так і невербальну комунікацію, здатність слухати й бути почутим, вирішувати конфлікти, будувати партнерські стосунки з учасниками освітнього процесу.

- Культура педагогічної діяльності. Професійна діяльність педагога будується на постійному пошуку найкращих рішень для розвитку учнів. Це передбачає не лише володіння методичними підходами, але й творчий підхід до навчання, здатність відходити від шаблонів та застосовувати інноваційні методи навчання.

- Етична культура. Етична складова є визначальною у професійній діяльності педагога. Дотримання принципів педагогічної етики – це основа для формування довірливих стосунків з учнями та їхніми батьками. Педагог має бути прикладом моральної поведінки для своїх учнів.

Розвиток професійної компетентності педагогів стикається з численними викликами, серед яких:

- Цифровізація освіти. Новітні технології стають невід'ємною частиною освітнього процесу, і педагоги повинні володіти не тільки теоретичними знаннями, але й практичними навичками використання цифрових інструментів у навчанні. Це включає не лише вміння користуватися освітніми платформами, але й здатність адаптувати цифрові ресурси під індивідуальні потреби учнів.

- Інклюзивна освіта. Педагоги стикаються з необхідністю працювати з учнями, які мають особливі освітні потреби. Це вимагає від них спеціальних знань та методик для створення адаптивних навчальних програм, що забезпечують рівні можливості для всіх учнів.

- Професійний стрес та вигоряння. Постійні зміни в системі освіти, зростання вимог до педагогів і велике навантаження можуть призвести до професійного вигоряння. Тому важливо, щоб педагоги мали доступ до психологічної підтримки та ресурсів для збереження емоційного здоров'я.

Висновки. Професійна компетентність педагога є ключовим елементом його професійної культури, що визначає ефективність навчально-виховного процесу та формує успішне майбутнє суспільства. У сучасних умовах швидкого розвитку освіти педагоги повинні бути готові до постійного вдосконалення своїх професійних знань і навичок, щоб відповідати вимогам часу та забезпечувати якісну освіту для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Бойко О. М. Педагогічна майстерність як основа професійної культури педагога: теоретичні аспекти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Педагогіка. 2021. № 10. С. 45–52.
2. Савченко О. Я. Основи професійної діяльності вчителя: теорія і практика. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 280 с.
3. Топузов О. М., Сущенко В. І. Професійна компетентність педагога в умовах сучасної освіти. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. Серія: Педагогіка. 2020. № 5. С. 12–19.
4. Іванова Н. І. Психолого-педагогічні основи професійної культури педагога. Одеса: Одеський національний університет, 2019. 215 с.
5. Чепелева Н. В. Інноваційна педагогіка в сучасній школі: підходи до професійного розвитку вчителя. *Освіта і суспільство*. 2021. № 8. С. 9–14.
6. Гончар Т. І., Ковальчук Л. П. Емоційний інтелект як складова професійної компетентності сучасного педагога. *Педагогічний альманах*. 2023. № 6. С. 32–39.
7. Кононенко М. В. Цифровізація освіти: виклики і можливості для професійного розвитку педагогів. *Інформаційні технології в освіті*. 2023. № 12. С. 18–25.
8. Єременко В. Л. Етичні основи професійної культури педагога. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Педагогіка та соціальні науки. 2022. № 11. С. 101–109.

9. Шевченко О. В., Литвин І. П. Педагогічна компетентність в умовах інклюзивного навчання. *Інклюзивна освіта в Україні: виклики і можливості*. Харків: Вид. центр «Освіта», 2022. С. 45–53.

ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ПРОЄКТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Азізов Т. Н.

Актуальність проблеми. Реформа Міністерства освіти і науки, спрямована на реалізацію мети НУШ як школи, до якої учні ходять із задоволенням, вимагає від сучасного вчителя виконання чітких вимог щодо оволодіння інженерною компетентністю, а також набуття вміння критично мислити, інтегрувати знання, розвивати творчу уяву та використовувати сучасні технології на практиці. Впровадження технології STEM в освітній процес закладів вищої освіти під час підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій зі встановлення акценту на формування здатності швидко орієнтуватися на ринку праці, можливість здійснювати аналіз прогресу різних технологій та їх доповнення і поєднання знаннями з різних наук, а також оволодіти відповідними методиками і елементами технічного супроводу [1, с. 187].

Ключова компетентність у галузі природничих наук, техніки і технологій включає сформовані уміння, як розумно та раціонально користуватися природними ресурсами, економно використовувати матеріали, порівнювати фізико-механічні властивості конструкційних матеріалів, обґрунтовувати технології проектування та виготовлення виробу, намагатися організувати безвідходне виробництво, вторинну переробку матеріалів, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та узагальнювати результати та використовувати наукові відомості для досягнення мети, обґрунтованого рішення чи висновку [4].

Дослідники Барна О., Дем'янчук О., Настека Т, Патрикеева О. тощо дотримуються позиції, що для реалізації ключових компетентностей концепції «Нової української школи» необхідно впроваджувати саме технологію STEM-освіти. Реалізація відбувається на побудові фундаментальної освіти, а опанування дисциплін математика, фізика, хімія, технології (трудове навчання) відбувається не окремо, а у комплексі. Особливий акцент робиться на практичному застосуванні набутих знань, що передбачає підготовку до використання вивченого в практичній діяльності, а зокрема вивчення нового напрямку в розвитку точних наук та інженерії [5].

Отже, здобувач вищої освіти професійної кваліфікації вчитель трудового навчання та технологій, повинен оволодіти технологіями для ефективної праці в закладах загальної середньої освіти з впровадженням